

УДК 347.919.8

DOI: 10.31733/17-03-2023-684-686

**В. РУДЕНКО**

аспірант

*Науковий керівник:*

д.ю.н., проф. **О. КОВАЛЕНКО**

*(Харківський національний педагогічний  
університет імені Г. С. Сковороди)*

### **СУТНІСТЬ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ**

У період розвитку української державності, особливо в період гострої фази війни, коли держава-агресор поставила собі за мету позбавити українську націю свободи, гідності та матеріального добробуту, який, крім іншого, забезпечується розвитком науково-технічного та інтелектуального потенціалу країни, особливої уваги заслуговує питання розвитку прав і свобод людини. Щодо науково-технічного та інтелектуального потенціалу, то такий розвиток передусім забезпечується встановленням чіткої визначеної системи охорони прав інтелектуальної власності. Найбільш цінним багатством людства є його інтелект та об'єкти, які завдяки цьому інтелекту створюються, тому охорона інтелектуальної власності сприяє використанню винахідницьких і творчих талантів суспільства, що є надважливим для повноцінного розвитку держави.

У зв'язку з обраною темою дослідження доречно звернути увагу на те, що в ст. 1 Цивільного кодексу України (далі ЦК України) [1, ст. 1] вказано, що особисті немайнові відносини не лише мають характеристику цивільних, а й зазначені в наведеній статті ЦК перед майновими відносинами, що підкреслює їх важливість взагалі.

Правове регулювання й захист прав інтелектуальної власності в трудових відносинах певною мірою здійснюється в позитивному праві на рівні міжнародної спільноти та національному рівні, як загальними нормами ЦК України, так і нормами спеціального законодавства. Зокрема, наявний стан речей передбачає існування важливої проблеми, а саме: визначення сутності немайнових прав суб'єктів відносин інтелектуальної власності в трудових відносинах та співвідношення таких немайнових прав із загальною цивілістичною категорією «особистих немайнових прав».

Зазначеними обставинами пояснюється актуальність розгляду проблематики, яка є предметом цього дослідження.

Основною нормою, в якій передбачені особисті немайнові права інтелектуальної власності, є стаття 423 ЦК України. Деякі науковці проводять диференціацію особистих немайнових прав, передбачених у зазначеній статті, на такі:

- особисте немайнове право, пов'язане з майновим правом, розуміючи під цим – право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником та ін.) об'єкта права інтелектуальної власності. У цьому випадку визнання творцем породжує для людини усю повноту майнових прав інтелектуальної власності [1, ст. 424]. Іноді в науковій літературі це право називають правом батьківства (paternité) [2, с. 59], оскільки воно є одним із найбільш важливих особистих немайнових прав, що виникають у творця у зв'язку із створенням об'єкта права інтелектуальної власності. Це право знаходить своє вираження насамперед у сфері авторських відносин як право авторства. Першість цього права в системі авторських прав зумовлена фактом, що решта авторських прав на твір, як майнових, так і особистих немайнових, надаються особі саме в результаті визнання її автором певного твору та є похідними від нього;

- особистими немайновими правами, не пов'язаними з майновими правами, є право перешкоджати будь-якому посягання на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності, та деякі інші особисті немайнові права.

Співвідношення між вказаними правами виглядає наступним чином. Особисте немайнове право на визнання творця об'єкта інтелектуальної власності автором, породжує для нього усю сукупність майнових прав інтелектуальної власності. Та, навіть, якщо

творець не реалізує будь-яке з майнових прав, це не вплине на його право бути автором твору, захищати недоторканість цього твору та ін.

Водночас, підхід до розгляду особистих немайнових прав у сфері інтелектуальної діяльності лише як до складової загальної системи прав у сфері інтелектуальної діяльності, є одностороннім та неправильним. Адже особливість особистих немайнових прав якраз і полягає в тому, що вони існують у двох основних аспектах: а) як елемент системи особистих немайнових прав фізичної особи; б) як елемент системи прав у сфері інтелектуальної діяльності [3, с. 481].

Аналізуючи особисті немайнові права у сфері інтелектуальної діяльності як складову системи особистих немайнових прав, можна стверджувати, що вони зумовлені самою природою особистих немайнових прав, які, зокрема, є вираженням природних прав людини й утворюють частину її правового статусу. Їх можна зарахувати до спеціальних особистих немайнових прав, тобто до особистих немайнових прав, притаманних фізичним особам лише внаслідок виконання певних діянь (поведінки), що сприймається суспільством як соціально корисна, або внаслідок спеціального правового статусу цієї особи. Зазначена категорія особистих немайнових прав наділена низкою особливостей порівняно з іншими суб'єктивними цивільними правами. До основних із них можна віднести: а) специфічну сферу їх існування, а саме, вони тісно пов'язані зі сферою інтелектуальної діяльності та існувати поза нею не можуть; б) належність цих прав не всім фізичним особам, на відміну від загальних особистих немайнових прав, а лише тим, які займаються інтелектуальною діяльністю, і є творцями об'єктів інтелектуальної власності, зокрема, і об'єктів авторського права; в) специфічність моменту їх виникнення, який визначається не з часу народження, а з моменту, що чітко пов'язується із створенням об'єкта інтелектуальної власності чи іншим юридичним фактом щодо цього об'єкта; г) специфічність моменту їх припинення.

Важливо також зазначити, що система особистих немайнових прав у сфері інтелектуальної діяльності здебільшого ґрунтується на особистих немайнових правах у сфері авторства, оскільки саме ця категорія особистих немайнових прав найчастіше ставала об'єктом наукових досліджень, які мають широку правову регламентацію.

Характерною ознакою є те, що особисті немайнові права є чинними безстроково [1, ст. 425]. За загальним правилом вони належать лише творцю, але можуть переходити від нього до іншої особи у виняткових випадках, які встановлюються законом. Така констатація особливо важлива для трудових відносин, коли інтереси сторін трудових відносин щодо прав на певний об'єкт інтелектуальної власності зазвичай протилежні. Саме у ст. 429 ЦК України йдеться про те, що «особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт. У випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати юридичній або фізичній особі, де або у якій працює працівник» [1, ст. 429]. На практиці, як вказує Постанова Пленуму Вищого Господарського суду України № 12 від 17.10.2012 року в пункті 35 особисті немайнові права не відчужуються і залишаються за авторами [1, п. 35]. Вони не успадковуються через їх особистісний характер, тісний та невіддільний зв'язок із носієм. Однак право на недоторканість твору охороняється й після смерті автора на підставі прямої законодавчої вказівки. Щодо винятків із загального правила можна зазначити випадок, коли здійснюється перехід у разі смерті автора його права на охорону недоторканості твору до особи, уповноваженої на це автором, а за відсутності такого уповноваження недоторканість твору охороняється спадкоємцями автора, а також іншими заінтересованими особами [1, ст. 439].

Однак у розглянутій статті не передбачено, що право на недоторканість твору належить уповноваженій автором особі чи за відсутності такої спадкоємцям та іншим заінтересованим особам. Вказана норма передбачає, що право автора після смерті підлягає охороні зазначеними особами. Розглядаючи категорію інших заінтересованих осіб, при цьому їх визначення законодавець не наводить, то до них відносимо, наприклад, роботодавця. Можна стверджувати, що таке право не належить, а здійснюється такими особами. Тому воно є невіддільне та не може належати іншій особі. Будь-яке положення законодавства України не передбачає випадків за яких особисті немайнові права авторів належать іншим особам. Можна констатувати, що така норма не має практичного застосування та може бути по-іншому сформульована.

Специфічність особистих немайнових прав суб'єктів промислової власності полягає в тому, що зазначені права можуть належати не тільки творцю цього об'єкта промислової власності, а й іншим особам, передусім заявникам, спадкоємцям, роботодавцям. Проте

зазначені особи, які можуть бути суб'єктами особистих немайнових прав, не є правонаступниками автора. Вони наділені цими особистими немайновими правами чинним законодавством, тому і є суб'єктами цих прав згідно з законом. Особисті немайнові права всіх авторів мають моральний характер, вони є основою для суспільної оцінки того чи іншого автора та оцінки його вкладу в розвиток науки, культури, мистецтва та в прискорення науково-технічного прогресу.

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

2. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): Монографія / Відп. ред. Я. М. Шевченко. Хмельницький: Видавництво Хмельн.ун. управл. та прав., 2007. 626 с.

3. Пленум Вищого Господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності»: від 17.10.2012 р., № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12#Text>

УДК 347.627

DOI: 10.31733/17-03-2023-686-687

**А. КОЗАР**

старший партнер, директор Адвокатського об'єднання «КД-ГРУП», адвокат

**І. МЕЖЕВСЬКИЙ**

Юрист Адвокатського об'єднання «КД-ГРУП»

**ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ЩОДО РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ  
З ІНОЗЕМЦЕМ В УКРАЇНІ**

На жаль чи на щастя, багато українців шукають кращого життя за кордоном, у тому числі шляхом укладення шлюбного союзу з іноземцями. Але, як свідчить практика, щасливе спільне подружжя може зберігатися не довго, що призводить до руйнування сімейного життя та надалі супроводжується процесом розірвання шлюбу.

Останнім часом в Україні досить актуальним постають випадки розірвання шлюбів з іноземцями, через що, чоловік чи жінка (громадянин(-ка) України) потребують правильної правової підтримки. З огляду на те, що одна зі сторін не є громадянином України, існує багато нюансів і специфіка завдань, вирішення яких, вимагає додаткових юридичних знань.

Завдяки досконалому аналізу національних і міжнародних нормативно-правових актів адвокатами та юристами Адвокатського об'єднання «КД-ГРУП» не складе труднощів вирішити будь-які завдання, пов'язані з розлученням.

При здійсненні даної процедури дуже важливо приділити максимум уваги таким аспектам, як:

- 1) Право якої країни слід використовувати для регулювання розлучення з іноземцем;
- 2) Яка нормативно-правова база допоможе Вам досягти успіху;
- 3) Переваги при оформленні розлучення в Україні;
- 4) Прецедент розлучення в Україні, для громадян іншої країни;
- 5) Рішення суду – є офіційним доказом, яке може підтвердити факт припинення шлюбних обов'язків;
- 6) Що робити з дітьми? І багато іншого.

Розірвання шлюбу між громадянином України та іноземцем в Україні здійснюється з урахуванням норм Закону України «Про міжнародне приватне право» [1].

Відповідно до законодавства України, подружжя, яке не має спільних дітей, може розірвати шлюб органом ДРАЦС проте, як правило, розірвання шлюбу між громадянином України та іноземцем здійснюється в судовому порядку.

Згідно з частиною першою статті 76 Закону України «Про міжнародне приватне право», зокрема передбачено, що суди України можуть приймати до свого провадження і